

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Parashat derakhim

Rosanes, Judah ben Samuel

הדוהי, סענאזר

Ṷinitsi'ah, 5503 [1742 oder 1743]

מיונע ררד

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9997

חולין

פרק כסיו הדם אמר ר' אבהו אין העולם מתקיים אלא במי שמטיס עמנו כמי שאינו שנאמר ומתחת זרועות עולם

בן

התורה ומן הכביאים ומטולט בכתובים הן כל יקר ראחה עינינו גודל מדת הענוה היא העולה למעלה דאם כלי שנסתמש בו קדש כאשר חכמי ינידו כל מקום שאחה מונח גדולמו של הקב"ה עם אהה מונח ענותנותו ולפי פטון של דברים נראה דזו היתה כונת ישעיה סי' ס"ו באומר ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד אל דברי • דים לדקדק במה שסיים ואל זה אביט אל עני ונכה רוח מה שייכו לדברים הללו עם הקודם • אמנם יראה דהדברים מניעים עם הא דאמרינן בפ"ד דמגלה א"ר יוחנן כל מקום שאחה מונח נבורתו של הקב"ה עם אהה מונח ענותנותו דבר זה כתוב בתורה שני בכביאים ומטולט בכתובים כתוב בתורה כי ה' אלקיכם הוא אלקי ונומר וכתוב בתורה עושה מטפט יתום ואלמנה שני בכביאים כה אמר ה' רם ונשא וכתוב בתורה ואת דכא וספל רוח מטולט בכתובי סולו לרונכ בערבות וכתוב בתורה אבי יתומים ודיין אלמנות ע"כ • אף אבי נאמר דה"כ הזכיר נבורתו של הקב"ה דכתוב השמים כסאוי והארץ הדום רנלי ואת כל אלה ידי עשתה הזכיר נמו ענותנותו באומר ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וזהו פטוטי • ולפי מדרשו יאמר כאן באופן אחר ונדקדק עוד בכפל הענין דאמר ואת כל אלה ידי עשתה ואת ואת ויהיו כל אלה נאם ה' • ומו דלפי הנראה הו דתרי דסתור אהדדי דאם הכל נברא במאמר ה' כדכתוב ויהיו כל אלה נאם ה' איך כתיב בהו עשה באומר ואת כל אלה ידי עשתה •

ויראה

לויכב עם הא דאמרינן בבראשית רבה פרשה ד' סי' ז' ואל יעש אלקים את הרקיע זה אחד מן המקראות שהרעים בן זומא את העולם ויעש אתמהא והלא במאמר היו כדכתוב בדבר ה' שמים נעשו ע"כ • וכתב מהר"ט יפה זל בשם בעל תהלה לרוד דאיתא במדרש שהטיבו חכמי לבן זומא על קושיא זו שנסתכל הקב"ה שעתידין אותות העולם לעשותם אלוקות ומשם הכי כתב בהו ויעש לו' שה' בראם נמנח דטיבה הכתוב ואמר ויעש אף שלפי האמת לא סייך בהו עשה כדי להרחי' את ה' שפשי' אותם אלוקות • עוד נקדים מארזל בכ"ר פ"ח סי' ז' ואל ארשב"ן בשם ר' יונתן בטעה שהיה משה בותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום כיון שהניע לפסוק זה ויאמר אלקים נעשה אדם אמר לפניו רבון העולמים מה אהה נתן פתחן פה למינים אתמהא אמר לו כתוב והרונה לטעות יטעה אל' הקב"ה משה אדם הוה שבראתי לא גדולים וקטנים אני מעמיד ממנו שאם יבא הגדול ליטול רשות מן הקטן ממנו הוא אומר מה אני גרוד ליטול רשות מן הקטן והן אותם לו למוד מבוראך שהוא ברא את העליונים ואת התחתונים וכיון ככה לבראת את האדם נמלך במלאכו הסרת שגא' נעשה אדם ע"כ • וכ"כ רס"ז בפ"י התורה ואל נעשה אדם אעפ"י שלא סייעוהו ביורתו לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת הענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מהקטן ע"כ :

ויש

לדקדק בדברי המאמר דלאמי אינטריד לומר כתיבת משה מעשה כל יום ויום דלא הול' אלא כשכא לכתוב נעשה אדם אמר מה אהה נתן פתחן פה למיני' שהיו אין קושיא מרש"ה תלוייה בכתיבת מעשה כל יום ויום • וכבר נכתובר בזה מהר"ט יפה וזירך ואל ואל שמכתיבת מעשה מלא שמים כחומר אל הספה הזה דלמי היה כתיב ברובו נעשה לא הוה קט"א ליה דול דברה תורה כלטון כפי אדם פלפוליו האדם

המדבר עם עמנו יאמר נעשה בלטון רבים שכן מנהג המלכים לדבר בלטון רבים שהוא לטון חטיבו וכמ"ט הראב"ע בשם הגאון אכל השתא דככל המעשים לא קאמר הכי אלא יהי אור יהי רקיע והכא כתיב נעשה משמע שנסתכית בריאה זו שהולך בה לסיוע אחרים ע"כ • ויש קצת מהדוחק בתירוק זה • אך עם האומר יבא על כנון והוא דבן זומא הרעים את העולם במאמר הכתוב ויעש אלקים שהרי במאמר הן והטיבו לו חכמים שנסתכל הקב"ה שעתידין ה' לעשותם אלוקות ומש"ה כתב בהו עשה לו' שה' בראם • נמנח דטיבה הכתוב ואמר ויעש אף שלפי האמת לא סייך בהו עשה כדי שלא יטעו העולם לעשותם אלוקות • והנה דרמב"ן זל הקשה דלאמי לא קטיא ליה לבן זומא נמי נבי מוארות דכתיב בהו ויעש אלקים את שני המאורות ונבי חית הארץ נמי דכתיב ויעש אלקים את חית הארץ ונבי אדם נמי כפי' נמי עשה ויעש אלקים את האדם • ומוהר"ט יפה כתב דה"ה דקטיא ליה בכלהו אלא דנקט זה דכתיב בריא וזהו באמרו זה ה' מן המקראות כלומר זה אחד מן המקראות המוכיחים מעשה שהרעים בהם בן זומא את העולם ע"כ • וכזה נבא לכונת המאמר דאין ספק דכבר ידע משה רבינו דמנהג המלכים לדבר בלטון רבים וכמ"ט הגאון אלא שכתובו מעשה כל יום ויום והיה רואה שכתוב בהם עשה והלא בדבר ה' שמים נעשו והוא זומא לאיך כתוב בהו עשה והלא בדבר ה' שמים נעשו והוא נוחא ליה עם שהטיבו חכמים לבן זומא שנסתכל הקב"ה שעתידין אותות העולם לעשותם אלוהות ומשם הכי כתב בהם ויעש לומר שה' בראם • ועל זה תמה משה דמאמר דה' שינה וכתב ויעש אף שלפי האמת לא היתה בהם עשה כדי להרחיק ולעקור העבודה וזה אס כן איפא איך כתב כאז נעשה שהוא פתחן פה למינים לומר שמי רטויות יס • והטיבו לו הקב"ה כתוב והרונה לטעות יטעה לפי שתכלית גדול יס לי במה כאמרתי נעשה אדם והוא שילמדו העולם ממני מדת הענוה ויהיה הגדול נמלך בקטן •

וזרו

כונת הכתוב ואת כל אלה ידי עשתה ואף שהאמת הוא ויהיו כל אלה נאם ה' כדבר ה' שמים נעשו מכל מקום אמרתי לטון עשה כדי להרחיק את הע"ז • והוקשה לו דאם ה' שינה ואת לבן זומא עשה כדי להרחיק ע"ז איך כתב נעשה אדם שהוא פתחן פה למינים לומר כתי רטויות יס • לזה הטיב ואל זה אביט אל עני ונכה רוח כלומר תכלית גדול היה לי במה כאמרתי נעשה אדם כדי שילמדו בני אדם ממני מדת הענוה ויהיה הגדול נמלך בקטן •

ובזה

יובן פסוק אחד האומר בפרשת יצרו ויאמר ה' אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראוים כי מן השמים דברתי עמכם לא תעשו אתי אלקי כסף ואלקי זהב • ויש לדקדק דאיך נמשך ממה שראו כי מן השמים דבר עמכם שלא יעשו אלקי כסף ואלקי זהב והלא אזהרת ע"ז היא אזהרה מיוחדת בפני עגמה ואינו נרדף לתת טעם לתנייתיה • ועוד יש לדקדק במלת אתי דאז לו מוכן כלל ורזל דרשו לא תעשו כדמות שמי שמשמטי לפניו בחרום ונראה דהכל יבא לכלל ישוב בהקדים הא דאמרינן בספרי ואל שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם כיצד כתוב אחד אומר וירד ה' על הר סיני וכתוב אחר אומר מן השמים השמיעך את קולו בל הכתוב השלישי והכריע אתם ראוים כי מן השמים דברתי עמכם מלמד שהרבה הקב"ה כמים וסמו השמ"י העליוני' על הר סיני ודבר עמכם וכן דוד הוא אית' ויש שמים וירד ע"כ • וזו היא גירסת הראב"ד ופ"ל הליכות עולם והוקשה להם איך הכריע בספ"י השלישי כי מן השמים דברתי עמכם לו' שהרינן

ההרים הרמים וגו' לא תעטון כן לה' אלהיכם ע"כ. ורז"ל הוקשה להם בפסוק זה דלא תעטון כן לה' אלהיכם ואמרו וכי תעלה על דעתך שישראל נותנין את התוכחות אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עוונותיכם למקדש אבותיכם שיחרבו וכו' וכתב רמ"ב בפירושו. אך לפי מ"ש אשטר לומר דקאי לתחלת הפסוק שאמר אחד תאכדון את כל המקומות אשר עבדו עם הנוים את אלהים על ההרים דמינה ילפינן ולא ההרים אלהים שההרים עמם מותרים בהגאה לזה סיים הפסוק לא תעטון כן לה' אלהיכם כלומר זה שהתרי ההרים הוא דוקא לכם לגרמיכם אבל לא תעטון כן לה' משום דיש נעבד במחויבר אבל נבזה והמשמחה להר אכניו אסורים למזבח וכדכתיבנא. ומכאן אני תמיה על מ"ש הרב יפה פרשת ויחי עלה דאיתא אנדה שכתבו שנפסלו תבור וכרמל מפני שנעטו ע"ז שההרה הרב זל זל וא"צ דקרקע עולם אינה נאסרת לענין כבינה נגאו הדבר שתורה שבינה במקום שנעשה ע"ז או לפי שלא יטעו עובדי ע"ז לומר שמכפע הע"ז שרתה עם שבינה ע"כ ולא ידעתי מה הוקשה לו לרב שהרי כבר כתבנו לעיל דיש נעבד במחויבר אבל נבזה ואין לך דבר נבזה כירדת ה' כל הר סיני.

עוד

תנו התם בפ"ג דע"ז על ההרים הרמים ועל הנבעות הנשאות א"ר עקיב' אני אויבין ואדון כל מקום כאתה מוצא הר נבזה ונבעה נשאה דע' שיש עם ע"ז ע"כ. למדנו מכאן שהיותו הר נבזה או נבעה נשאה הוא סיבה להיותו עם ע"ז ובירושלמי עלה דהך מתניתין דרבי עקיבא דכל מקום שאתה מוצא הר נבזה בידוע שיש עם ע"ז הקשו ולא כן סברינן מומר דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו אסור להדיוט אסור לנבזה בית הכחירה הייך נבנה ותרגו ע"י נבוא שאתה ויעל דוד בדבר גד אשר דבר בטם ה' ע"כ. והכונה דרגו ללמוד דכי היכי דנעבד דבעלי חיים מותר להדיוט מדאשר רחמנא נעבד לנבזה מדכתיב מן הבקר להגויא את הנתנד ואי איתא דאסור להדיוט למה לי קרא לאוסרו לנבזה תיפוק ליה משמקה ישרא אלא ודאי דשרי להדיוט ואע"פ אסיר לנבזה ואם כן הכי נמי במחויבר אית לן למיתר דאע"פ דאינו נאסר להדיוט אפ"ה אסיר לנבזה ואם כן איך נבנה בית הכחירה בבר המוריה שהוא הר נבזה ואיכא ליתא דע"ז ומיתרגו דע"ז פי נבוא נבעה עם וכבר הביאו התוספות דברי הירושלמי הללו בנתיבין.

ובזה

נבא לכונת המחמר דה' פסל לתבור וכרמל מנד נבחותם מ"ס דכיון דהם נבזים איכא ליתא דע"ז וכדברי ר' עקיבא כל מקום שאתה מוצא הר נבזה ונבעה נשאה בידוע שיש עם ע"ז ואף שהיא מחויבר יש נעבד במחויבר אבל נבזה אף הר סיני חמד אלקים לשבתו משום היותו נמוך ופסל ואין בו ליתא דע"ז. לזה סיים בעל המחמר וקאמר דאם כן דאמרת דחבור וכרמל מנד נבחותם נפסלו משום ליתא דע"ז אם כן סבירא לך דיש נעבד במחויבר אבל נבזה אם כן הר המוריה פסול לבנין בית הבחיר' שהרי הוא הר נבזה ואיכא ביה ליתא דע"ז ויש נעבד במחויבר אבל נבזה. לזה אמר אף על פי כן אף ה' ישכון לנבז בבית הכחירה אף שהוא הר נבזה עמוס דעל פי נבוא נבעה עם וכדאיתא בירושלמי. הכלל העולה דכל האגדות ס' ל דמה שנפסלו תבור וכרמל הוא מפני נבחותם אלא דהאגדה דפ' ויחי ס' ל דמה שנפסלו מפני נבחותם הוא מפני שהנבחות הוא אות ומופת להיותו עם ליתא דע"ז ושאר האגדות סוברים דמה שנפסלו מנד נבחות' הוא כדי ללמד דעת את העם שהקב"ה מחבב מדת הענוה וכמו שאמרנו לעולם ילמוד אדם מדעת קונו שהרי הניח הקב"ה כל ההרים ונבעות והטרה שכינתו על הר סיני:

ט ב ופגה

ובזה

יובנו קלת פסוקים בישיבא סי' ב' והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונבא מנבעות ונהרו אליו כל הנוים והלכו עמם רבים ואמרו לנו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יינקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מניון תלא תורה ודבר ה' מירושלים ע"כ. ויש לדקדק לדיך תלה הטעם דנהרו אליו כל הנוים והלכו עמם רבים משום דנכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים והלא נבואה זו לימי המשיח היא וכמו שפירשו המפרשים ולעתיד לבוא כל האומות הם גרים גרורים כדכתיב כי אז אהפוך את כל העמים שפה ברורה לעובדו. וכדאיתא בפ"ג דע"ז ואם כן מוכרחי' הם לבוא כדי ללמוד מעשה המצות לקיימן יעוד יש לדקדק בכל הדברים שאומרים האומות ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו דלמאי אינטרדיך כפל זה. עוד יש לדקדק במה שאומרים ויורנו מדרכיו דלמאי אינטרדיכו שה' יורה אותם הדרך לא הוה להו לומר אלא ונלמוד מאורחותיו. עוד יש לדקדק במה שסיים הפסוק כי מניון תלא תורה ודבר ה' מירושלים ופירש דר"ק כי מניון זה דברי הנביא לא דברי העמים כלומר למה יאמרו הנוים לכו ונעלה ויורנו מדרכיו כי מניון תלא תורה ומצוה לכל העמ' ע"כ. ולמאי אינטרדיך הנביא ללמד זה פשיטא שהעליה להר ה' הוא כדי ללמוד מעשה המצות ולקיי' אותם וכי לאכול מפריה ולשבע מטובה היו עוליה.

אך

עם מה שכתבנו ידוקדק הכל שאנו למדים מדת הענוה ממה שהניח הקב"ה הרים הנבזים והטרה שכינתו על הר סיני ורוב המעשים הטובים אנו למדים אותם מדרכיו ית' וכדאמרינן טוף פ"ק דסוטה אחר ר' חמא בר חנינא מאי דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלבו וכי איפשר לוי לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא אלא הלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא הלביש עדומים אף אתה הלביש עדומים אף אתה קבור חולים אף אתה בקר חולים אף אתה קבר מתים אף אתה קבור מתים הקב"ה נחם אבלים אף אתה נחם אבלים ע"כ. ובמדרש אמרינן מה אני מנין אף אתה היה מנין מה אני רחום אף אתה היה רחום מה אני עושה חסד ומשפט אף אתה עשה חסד ומשפט ובפ"ד ר' אליעזר דמילה אמרינן אבא שאל אומר ואנוהו הוי דומה לו מה הוא מנין ורחום אף אתה היה מנין ורחום עד כאן. ובירושלמי פ"ק דראש השנה אמרינן מלך בשר ודם נווד גורה על אחרים רונה הוא מקיימה רונה אינו מקיימה אבל הב"ה אינו כן מה טעם ושמרו את משמרתו אני הוא ששמרתי מנותיה של תורה תחלה וזיין עם שהביאו כמה דמיונות לזה יע"ש. ובבראשית ובה סדר בראשית פרטה ח' סי' ט' ו' אמרי' אחר ר' שמלאי מנינו שהקב"ה מברך חתנים מדוכ כל המעשים הטובים אנו למדין אותם מדרכיו יתעלה. ואמרינן במדרש הביאו מהר"ש יפה ביפה תאר סדר ויחי פ' ג' ט' ה' ד' ו' ז' ו' כ' נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים עמיד הקב"ה להביא הר תבור וכרמל וסיני ובוניה עליהם בית המקדש שנאמר נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים שהיו כבר ע"כ. ואמרינן בפ"ק דסוטה עלה דמה שהזכירו עונש בעלי גסות הרוח א"ר חייא בר אסי תלמיד חכם גרין שהיה בו אחד משמנה בשמיכות אחר רב הונא בריה דרב יאסע ומעשרא ליה כסאסא לשכלותא וא"ר בשמת מאן דאית ביה ופשמת מאן דלית ביה. נמנינו למדין דהת' גרין שיהיה לו קנת גאולה.

ובזה

נבא לכונת הכתובי' דהנה האומות היו למדים לעשים המצוה ממה שהיו למדים מדרכיו ית' והיו עושים אותם. ולזה אמר והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה'

ב ראש

דרך עגוים דרוש יד

עוד נקדים מאי דאמרינו כב' פל'ט ס'ו' ופמ'ט ס' ד' וזל א"ר לוי השופט כל הארץ לא יעשה משפט אם עולם חתה מבקש אין דין ואם דין חתה מבקש אין עולם מה את תפיש חכלא בתרין ראשין את בעי עלמא וכפי דינא סב לך חדא מיכייא וזי לית את תומיר ניכר לית עלמא ויכול קאום אחר לו הקב"ה אהבת לנדק ותשגא רען אהבת לנדק בריותי ושגאת מלחייבן על כן מסתך אלקים שמון טעון מחברך ע"כ * נמלא שאין קיום העולם במדת הדיון * וכוה נבא לכונת המחמד אין העולם מתקיים אלא כמו שמיים עגמו כמו שאינו דהיינו טאווח במדת העגוה משום דלדידיה תחלת הפרשה היא אלה תולדות השמים ולא פתח בה כדי שלא יתגאה הכהן וא"כ מאי דכתיב ביום עשות ה' אלקים שמון טעון מחברך ע"כ * וכוה נבא לכונת המחמד אין הרחמים ואין לך קיום העולם גדול מזה *

ובזה

יובן מאי דכתיב בפי'ט ס' ה' וישח אדם ויטפל איש ועיני נבואים תספלנה ויגבה ה' נבואות במשפט והאל הקדוש נקדש בנדקה * ויש לנדק דמה קטר יש לפסוק זה דויטח אדם ויטפל איש עם הספוק הבא אחריו ויגבה ה' נבואות במשפט עוד יש לנדק במאי דקאמר ויגבה ה' נבואות במשפט והאל הקדוש נקדש בנדקה דלכאורה משפט ונדקה הם דברים דסמרי אהדדי דמשפט הוא הדיו הנמור ונדקה הוא לפנים מסורת הדיו וכה"ב פריך תלמודא פ"ק דסנהדרין בפסוק ויהי דוד עוכה משפט ונדקה * אך במה שכתבנו נבא לכלל יישוב דמי טאווח במדת העגוה אית ליה דתחלת הפרשה היא אלה תולדות השמים ומה שהתחיל בבראשית הוא ללמד מדת העגוה וכיון דתחלת הפרשה היא אלה תולדות השמים ע"כ דמאי דכתיב ביום עשות ה' אלקים הוא שטמף מדת הדיו עם מדת הרחמים בכריאת העולם * וזהו שאמר הכתוב וישח אדם ויטפל איש ועיני נבואים תספלנה דהיינו טאווחים במדת העגוה או ויגבה ה' נבואות במשפט וזהו הקדוש נקדש בנדקה שהוא משתף במשפט עם נדקה דהיינו מדת הדיו עם מדת הרחמים ועליו הכתוב באלו קיים עולם מלא *

דרוש טו'

מק' ואלה שמות הגבורים אשר לודו יושב בשבת תחכמוני מאי קאמר אחר ר' אבהו הכי קאמר ואלה שמות גבורותיו של דוד יושב בשבת בטעה שהיה יושב בישיבה לא היה יושב על גבי כרים ובסמות אלא על גבי קרקע דכל כמה דהוה עירא היאירי קיים הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים ובסמות כי גח נפטי' הוה מתני דוד לרבנן והוה יתיב על גבי קרקע אחר ליה ליתבי מד על גבי כרים ובסמות לא קבול עליה תחכמוני א"ר אחר לו הקב"ה הואיל והספלת עגמך תהא כמותי שאני גוזר גורה ואפה מבטלה ראש הסליסים תהא ראש לסלסת אבות הוא עדינו העגני כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עגמו כתולעת ובטהיה יוגא למלחמה הוה מקטה עגמו כען *

משרשי

מדת העגוה עוד זאת יתירה להשתבח בתהלתה מי שמשפיל עגמו בעסק התורה שאין לך מדה טובה הימנה ובה נשתבח המלך דוד כמו שנתבאר במאמר הסונה קדים דהוה מתני להו לרבנן על גבי קרקע * ועל פי זה יובן מאי דאמרינן במדרש וזל מכתם לודו שמרני אל כי חסיתי בך שמרני אל שלא אפשר בך הלכה ע"כ * ויש לנדק דמה נתינת טעם הוא כי חסיתי בך למה שהתפלל שלא יבטל בדבר הלכה ועוד קשה הוא מאד דמכתם לודו מאי טיאווח עם שמרני אל שפירושו שלא אפשר בדבר הלכה * ונראה ליכש הענין ברא מלא על עולם מלא *

בראש ההרים דהיינו סה' כונה בית הכחירה על הר תבור וכרמל וסיני * והנה האומר אברהם חממתם כמה שהיו מקיימים המצוות על פי מדותיו ית' לפי שראו דברים הפכיים דהיינו שהסרה שכונתו על תבור וכרמל וסיני ואמרו מה נלמוד ממנו אם נלמו' ממנו מדת העגוה הרי הסרה שכונתו על תבור וכרמל ואם נלמוד מדת הנאווה הרי הסרה שכונתו על הר סיני * לזה אמרו לכו ונעלה א' הר' א' בית אלהי יעקב כלומר אל הר זה שהבית נכון עליו שיש בו דברי' סותרים זה לזה ויורינו מדרכיו כלומר הוא יורה לנו מדרכיו לפי שאין לנו יכולין ללמוד ממעשיו לפי שראינו דברים סותרים ולזה השיב הנביא כי אין כאן דברים סותרים כי מנין מלא תורה ודבר ה' מירושלים וכיון שכלא הוא מקום שהוא מקור החכמה לרדך טה' ולמדנו שגאחו מזה ומה דהיינו שט"ח לרדך שיהיה ביה קלת נאווה וזה נלמוד מזה שהסרה שכונתו על תבור וכרמל וסיני כדי ללמדנו שבמקום הזה שהוא מקום של ת"ח לרדך שיהיה בהם מדת העגוה עם קלת מדת הנאווה וכל זה הוא לת"ח אכל מי שאינו ת"ח לרדך טיטוו ביה מדת העגוה עד תכליתה וכמ"ס מאד מאד הו' ששל דוח *

בעתה

אקוהה נא לכאר מאמר הקודם * ויש לנדק דמה התייחסות יש למדת העגוה עם קיום העולם * ונראה דיובן עם מאי דאמרינן בכ"ר פ' ב' ס' טו' וזל ביום עשות ה' אלקים לחלך שהיו לו כוסות קים אחר המלך אם אני גותן לתוכן חתין הם מתבקעי' גוגן הם מקייסין מה עשה המלך עירב חתין בלוגן ונתן בהם ועמדו כך אחר הקב"ה אם אני בורא את העולם במדת רחמים היו חטייח סגייח במדת הדיו היאך העול' מתקיי' אלא הרינו בורא אותו במדת הדיו ובמדת הרחמים והלואי יעמוד ע"כ וסקטה מהר"ט יפה וזל וא"ת בתחלת הפרשה נבי בראשית ברא הוה ליה למיכתב ה' אלקים * ויתרן דאיתא במדרש אבירי דתחילת הפרשה היא אלה תולדות השמים אלא שלא כתב בתחילה כדי שלא יתגאה בהן הקורא בתורה לומר אני קריתי ראשון נחמינו למדין דמאן דאית ליה דהקב"ה שחף מדת הדיו עם מדת הרחמים וברא את העולם אית ליה דטע' דלא פתח בתחילה באלה תולדות השמי' הוא כדי להרחיק את האדם ממדת הנאווה * עוד הקשה הרב אל עם דברים פ"ד אמרינן מלך במשפט יעמיד ארץ טברא את העולם בדיו טנא' בראשית ברא אלקים : הרי דחשטע דכריאת העולם היה בדיו וכתב דפליגי אהדסי * עוד הקשה הרב זל' דלמ"ד טברא את העולם בדיו מקטי דהא כתיב ביום עשות ה' אלקים דחשק' דשחף ח"ה עם מדת הרחמים * ויתרן דאגדא דס"ל דכריאת עולם היה בדיו איתייח ביההיא דפז' ס' ה"כ לא חמטיר ה' אלקים על הארץ מזכיר עם מלא על עולם מלא אחר רבי חילפאי כסם שהוא מזכיר עם מלא על עולם מלא כך הוא מזכיר עם מלא על ירדית גשמים * הרי דאית ליה דמאי דכתיב ה' אלקים לאו משום שמוך מדת הדיו עם מדת הרחמים אלא להזכיר עם מלא על עולם מלא * דכתב מהר"ט יפה זל דכהני פליגי דמ"ד דמאי דכתיב ה' אלקים הוא שטמף מדת הדיו עם מדת רחמים ס"ל דתחלה הפרשה היא אלה תולדות השמים ולהכי אית שפיר האי טעמא דמה שמזכיר טעם שהוא להזכיר עם מלא על עולם מלא דתחל' הפ"ה הוא אלה תולדות השמים ליכא עדיין עולם מלא * ות"ד דמאי דכתיב ה' אלקים הוא להזכיר עם מלא על עולם מלא ס"ל דתחילת הפרשה היא בראשית ברא אלקים וא"כ נמלא שבמדת הדיו דוקא בברא העולם וא"כ ע"כ דמאי דכתיב ה' אלקים הוא להזכיר עם מלא על עולם מלא *

דאמרינן פ"ה דמנילה דף כ"א אחר ר' אבהו מנין לרב שלא יטע
 על נבי מטה ויטעה לתלמידיו על נבי קרקע שנאמר ואתה פה
 עמוד עמדי * ופרש"י שלא יטע על נבי מטה אלא או שניהם על
 בני המטה או שניהם על נבי קרקע ע"כ * וכן כתב הרמב"ם
 בפ"ד מהלכות ת"ת והטעם הוא דעמדי משמע דתלמיד יהיה שיה
 לרב בעוד שלומדין ובת"ש הר"ן * וכתב עוד ז"ל ותקשי הכא
 דכפ"ק דסנהדרין אמרינן ביבנה היו ד' זקנים ושמעון התימני
 היה דן לפניהם בקרקע ואף בימי דוד אמרינן במ"ק עירא
 היארי היה מתני להו לרבנן על נבי כרים וכסות דוד לא קבל
 עליה אלא ארעא ע"כ * והנה מ"ס ודוד לא קבל עליה הוא
 בכלל הקושיא דמוכח התם דמאי דדוד לא קבל עליה משום
 חסידות יתירה דהוה כיה וכדאמרינן הווא"ל והטעם ענמך כו'
 ומיך זל דכי היכי דמתרנין בנ"ר רבות מעומד קטות מיוטב
 ה"נ בשמועות קטות היו יושבים אספסלי טאם היו יושבים
 בקרקע עם תלמידיהם לא היו יכולים לעיין בהם היטב ע"כ *
 והנה חילוק זה דרכות וקטות הוא במ' מילה דף כ"א שהקטו
 כתוב אחד אומ' אטב בהר וכתוב אחד אומר ואנכי עמדתי בהר
 ומנני רבא רכות מעומד קטות מיוטב * ולפי דברי הר"ן הללו
 ברכות אף עירא היארי היה מתני לרבנן על נבי קרקע ומה
 שהיו לחוקין עירא היארי עם דוד היינו בקטות דעירא היארי
 הוא מתני על נבי כרים משום שהיה משחד דאי היה מתני על
 נבי קרקע לא היה יכול לעיין היטב ודוד אף בקטות הוא
 מתני ע"ג קרק' ולא היה משחד דלמא לא יוכל לעיין בהם היטב *
ויש לדקדק בדברי הר"ן הללו דאם כן מאי האי דקאמר ליה
 הכ"ה לדוד הווא"ל והטעם ענמך וכו' דהא דוד לאו
 משום ענוה הוא דקא עביד הכי אלא מדינא משום דנכון לבו
 דאף בקרקע יוכל לעיין היטב * ואדרבה יתה היה ראוי ליוחס
 מדת הענוה לעירא היארי שלא היה בוטח בעצמו שיוכל לעיין
 היטב בהיותו לומד ע"ג קרקע ודוד נכון לבו בטוח דאפילו
 בהיותו לומד ע"ג קרקע יוכל לעיין היטב * תוקשיא לי בדברי
 הר"ן דאם טעמם של אותם ד' זקנים דיבנה ועירא היארי שהיו
 לומדים ע"ג כרים הוא בקטות שחששו טאם היו לומדים ע"ג
 קרקע לא יוכלו לעיין היטב א"כ יהיו הם ותלמידיהם ע"ג כרים
 שהרי הקפדת הכתוב פה עמוד עמדי אינו אלא דהתלמיד יהיה
 טוב לרב ואם התלמיד יושב עם הרב ע"ג כרים לית לן בה ובת"ש
 רש"י והרמב"ם וא"ו היו מקיימים גזרת הכתוב דואתה פה עמוד
 עמדי שהיו שוים הרב עם התלמיד בעוד שלומדים והיו יכולין
 לעיין היטב בהיותם ע"ג כרים * עוד יש להקשות דלמה זה
 אותם ד' זקנים ועירא היארי עשו תקנה לעצמם בשמועות קטות
 כזו לעיין בהם היטב והיו יושבים ע"ג כרים ולא עשו תקנה
 לתלמידיהם שהיו יושבים על נבי כרים בשמועות קטות כדי שיוכלו
 לעיין בהם היטב והרי אותה הראיה שהביאו מרב' מעומד וקטו'
 מיוטב היא תקנה לתלמיד דמשה היה לומד מפי הנבונה התלמיד
 לאדם דעת ואעפ"כ בשמועות קטות היה משה יושב כדי להבינם
 היטב והם למדו מכאן לעשות תקנה לעצמם ליטב ע"ג כרים
 בשמועות קטות כדי לעיין בהם היטב ולא חששו לתקנת התלמיד
 להוסיבם בשמועות קטו' ע"ג כרים כדי שיוכלו להבינם היטב *
 עוד יש לדקדק בדברי הר"ן במ"ס טאם היו יושבים בקרקע עם
 תלמידיהם לא היו יכולין לעיין היטב דמאי האי דקאמר עם
 תלמידים לא היה ליה למימר אלא טאם היו יושבין בקרקע לא
 היו יכולין לעיין היטב שהרי עיקר ההקפדה אינו אלא דהוסיבם
 בקרקע מונעת קלת העיין העמוק *
אך יראה לפרש כונה אחרת בדברי הר"ן דאין הכונה דייבנת
 הקרקע מונעת העיין דודאי כן וכל האדם לעיין בהיותו
 יושב

יוטב בקרקע כמו בהיותו יושב על נבי כרים אלא הכונה היא
 דידוע דמדרגת השלמיד עם הרב היא כמדרגת העבד עם
 האדון וכמו שאמרו על מלאכות שבושה העבד לאדון עושה
 התלמיד לרב זולת דבשע' הלימוד גזרת חלף היא שיהיה התלמיד
 שיה לרב בעוד שלומדים והוא לאומרו יתברך ואתה פה עמוד
 עמדי * ומה תמורה מנדולי אחרוני ומנינו על מה שכתב הרמב"ם
 ז"ל בפרק ד' מהלכות תלמוד תורה כיגד תלמידים הרב יושב
 בראש וכו' ובראשונה היה הרב יושב והתלמיד עומדים ומקודם
 חרפן בית שני נהגו הכל ללמד לתלמידים והם יושבים ע"כ *
 והקטו דאין יתכן דבתחלה היה הרב יושב והתלמידים עומדים
 דמדברי ר' אבהו משמע דנריך טיהיו הרב והתלמיד טים בשעה
 שלומדים מקרא דואתה פה עמוד עמדי * ובגמרא אמרינן תנו
 רבנן מימות משה ועד רפן נמליאל לא היו למדן תורה אלא
 מעומד ומשמת רבן נמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה
 מיוטב * ופספסן של דברים דקאמר לא היו למדין תורה אלא
 מעומד משמע דקאי לרב ולתלמיד טכולם היו מעומד בשעה
 שהיו לומדים והרמב"ם ז"ל שכתב שהרב היה יושב והתלמידים
 היו עומדים ים לתמורה דענא ליה * ועוד דמשמע דהיא הפר
 מימרא דרבי אבהו דקאמר דנריך טיהיו הרב והתלמיד שוים
 בשעה שהם לומדים מתאחד הכתוב ואתה פה עמוד עמדי
וראיתי להרב בעל פרישה ודרישה שכתב דמה שכתב
 הרמב"ם שבתחלה היה הרב יושב והתלמידים
 עומדים מיירי בתלמידים שלא הגיעו לכלל סמוכה ולמד חילוק
 זה עהר"ן שכתב על אותה שכתבנו למעלה שהקפדה דהיכי מתנו
 ד' זקנים ועירא היארי ע"ג כרים והא פטיגו דבשעה שהם
 לומדים יהיו התלמיד והרב שוים ומיך כאלן קודם שהגיעו לכלל
 סמוכה כאלן לאחר שנשכחו דהתם ראוי לרב לחלוק להם כבוד
 ע"כ כלומר דמאי דאמרינן טיהיו הרב והתלמיד שוים בשעה
 שלומדין מיירי בתלמידים סמוכי' דומיא דמשה דהתם ראוי לרב
 לחלוק להם כבוד והיה דד' זקנים ועירא היארי שהיו יושבים
 ע"ג כרים והתלמידים ע"ג קרקע מיירי בתלמיד' שאינם סמוכי'
 וכתב דהר"ם ס"ל חילוק זה ומ"ס ובראשונה היה הרב יושב
 והתלמידים עומדים מיירי בתלמידים שאינם סמוכים * ודבריו
 תמוהים שהרי דברי הר"ם כך הם ולא יטע הרב על הכסא
 ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות
 ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ע"כ ולפי דבריו
 מ"ס שבתחלה ולא יטע הרב על הכסא מיירי בתלמידים סמוכים
 ובת"ש הר"ן * ומ"ס סמוך לזה ובראשונה היה הרב יושב מיירי
 בתלמידים שאינם סמוכים ואלו הם דברים שאין להם מובן
 כלל שיאמר הר"ם ב' מינים סמוכים זה לזה סותרים אלו את
 אלו וכאמר שהדין הא' עירי בשמוכים והפ' מיירי בשאינם
 סמוכים וכבר דחה הל"ת דברים הללו יע"ש וגם דברי הרב כ"ח
 בדיניש אלו נפלאו ממני * והנפון מ"ס הפעל"ת דודאי מקרא
 דואתה פה עמוד עמדי למדנו טיהיו הרב והתלמיד שוים והיינו
 דוקא לענין שלא יטע הרב ע"ג כסא ותלמידיו על הקרקע מסו'
 דזה מורה מעלה לרב ושחימות לתלמידים ועל זה הקפיד הכתוב
 באומרו ואתה פה עמוד עמדי טיהיו הרב והתלמיד שוים בשעה
 שלומדים ואפ"ה התלמידים מעומד והרב מיוטב דמה שהוא יושב
 אינו למעלתו אלא מפני שגריך להבין להם ואין דעתו מיושבת
 לערוך הדברים ולהבינם א"כ הוא יושב וא"כ אין זו מעלה לו
 ע"כ והקשה לו דמאין הוהיה הר"ם חילוק זה דאימא דהקפדת
 הכתוב היא נ"כ שלא יהיה הרב יושב והתלמידים עומדים אלא
 שניהם יהיו שוים בשעה שלומדים ומיך דנפיק ליה ממאי
 דאמרינן פנמרא כתוב א' אומר ואטב בהר וכתוב אחד אומר
 ואנכי

דרך ענוים דרוש טו

ובזה נכח לכונת דברי הרן כח"ס דבשמועות קטות אם היו יושבים בקרקע עם תלמידיהם לא היו יכולין לעיין בהם היטב שאין הכונה דישיבת הקרקע מונעת העיין השמוק אלא דבראות הרב את עמנו טוה במעלה לתלמיד במדרגה אחת לפעמים חלים לביה ומס'ה בשמועות קטות דבעו דעתא גילותא ושיהיו נחמיו לב הותר להם לכתוב על גבי כרים טיראוי טיט להם מעלה על התלמידים אבל דוד המלך שהיה בו מדת הענוה והספלות בטבע שלא היה מרגיש אם היה לו מעלה על התלמיד או לא אף בשמועות קטות היה לומד עם תלמידיו על גבי קרקע ולא היה חלים לביה ומס'ה לא היה עירא היאירי שונה עם תלמידיו על גבי כרים דאי לא היה חלים לביה דאין לו טוה מעלה לרב על התלמיד והתלמיד אף בהיות לומדים על גבי קרקע היו יכולים לעיין לפי דלא חלים לביה לתלמיד בראות את הרב טיט לו מעלה עליו - הכלל העולה דמה שהיו חלוקים עירא היאירי עם דוד היה בשמועות קטות דעירא היה חלמד אותם על גבי כרים שאם היה יושב ע"ג קרקע עם תלמידיו לא היה יכול לעיין היטב ודוד אף בשמועות קטות היה חלמד אותם ע"ג קרקע.

ועל

פי זה נכח לכונת המחבר דלמד דוד שמרני שלא חסבל בדבר הלכה ואמריו בפ"ק דסוטה לדוד מכתם דוד שמך וחס ופירש רש"י מך עניו וכן כתב רש"י בפ"י מכתם לדוד דבוקיני דרשו על דוד שהיה מנהיג עמנו כמך וחס אף במלכותו והנה מה שהיה מנהיג עמנו כמך אף במלכותו לא חזינו דמאי דכתיב ודוד הוא הקטן דהיינו שהיה מקטין עמנו היינו קודם ולכותו - ובראש דהיינו מה שהיה שונה לתלמידיו ע"ג קרקע אחר מיתת עירא היאירי והיינו במלכותו דעירא בזמן מלכו דוד מת וכמבואר נמל' אף במלכותו היה עניו שהיה שונה עם תלמידיו ע"ג קרקע וכבר נתבאר דמה שהיה שונה עירא היאירי על גבי כרים היה כדי לעיין בשמועות קטות היטב ועדין היה אפשר שדוד שלא היה מנהיג עמנו כמך ואינו שונה לתלמידיו לזה אמר מכתם לדוד חני מנהיג עמנו כמך ואינו שונה לתלמידיו ע"ג קרקע שמרני שלא חסבל בדבר הלכה כי חסיתי בך ולא רגיתי ללמד ע"ג כרים לפי שבטחתי שאין טוה נוק נמשך ממדת הענוה.

וזרו

כונת הכתוב לחננה על טוהן עדות מכתם לדוד ללמד בהגותו את ארם נהרים ואת ארם גובא וישב יואב ויד את אדום בניא מלח כנים עטר אלף ע"כ - והנה דברים הללו דעדות מכתם לדוד ללמד אין להם מוכן דמה הוא העדות - ועוד מאי קאמר ללמד דמה בא ללמד - עוד יש לדקדק במה שאמר בהגותו את ארם נהרים וגומר מה התייחסות לזה עם הקודם - ובמה שאמרנו יתבאר דכבר נתבאר דמה שהיה עירא היאירי חלמד ע"ג כרים הוא כדי לעיין בשמועות קטות היטב ודוד היה מספיל עמנו ואף בשמועות קטות היה חלמד ע"ג קרקע והנה אף כלמדנו שדוד היה עניו במהר מאד מכל מקום אפשר שדוד לא גזק בזה ועירא היאירי שהיה שונה ע"ג כרים כדי לעיין בשמועות קטות היה יודע לכוין את ההלכה לתלמידיו ואדונו דוד לא ידע והמכחן לזה שדוד אף שהיה יושב עם תלמידיו ע"ג קרקע היה מעיין בהם היטב הוא מאי דאמרנו בפ"ב דמכות אחר רבי יאושע בן לוי מאי דכתיב עומדות היו רגלינו בשערך ירושלים שפרים המגויינים בהלכה שהיו עוסקים בתורה ע"כ - ואין ספק שסגולה הלזו טיט לעוסקים בתורה שנוגח' במלחמה הוא דוקא היגא דסלקא ליה שמתתא אליבא דהלכתא הא לאו הכי פשיטא כאין להם מעלה הלזו ומה גם אם הוא סיבה שאינו מעיין היטב כגון הך דדוד דלם היה יושב ע"ג כרים כרבו היה מעיין

ואינו עומד בהר ותיקן אחר רב עומד ולומד יושב וסונה ע"כ ובכח שהר"ם מפרש בך עומד ולומד כשהוא לומד מהב"ה היה בעמידה אבל כשהוא סונה לתלמידיו היה יושב אם כן למדנו דבשאריו בכרייתא כחלה היו למדין מעומד ר"ל שהתלמידים היו מעומד והרב יושב.

ואני

תמים בפירוט זה דאין יתכן לומר דמה שאמר רב יושב וסונה תיירי כשהוא סונה לתלמידיו שהרי בנמ' בלא ליישב הכתוב שאמר ואשב בהר מ' יום ומ' לילה ואין יתכן שהיה יושב ותיירנו יושב וסונה ובאותם מ' יום לא היה מסה סונה לתלמידיו אלא לומד מפי הגבורה ולא ירד משם אפי' רגע כמותריה אלא ודאי שהפ' הנכון במ"ט יושב וסונה הוא מה שפירש רש"י דכשהיה לומד ההלכה מפי הגבורה היה מעומד וכשהיה חוזר וסונה שנית ההלכה לבדו מה שלמד היה מושב וא"כ הדרא קושיין לדוכת' דמאיכא ראה הר"ם דבתחלה היה הרב יושב והתלמידים עומדים איתא טבולם הרב והתלמי' היו עומדים מטום דבעינו טוהיו הרב והתלמיד טוים בטעה שלומדים.

והנראה

אלולי שהרמב"ם ז"ל הוסיף דין זה מדאמרין בפ"ה צערוכי' עלה כ"ד ת"ה כוונת סדר משנה משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן וסונה לו משה פרקו נסתלק אהרן וישב משמאל משה נכנסו בניו וסונה להם משה פרקו נסתלקו בניו א"עזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן ע"כ - והשתא אי אחרת כשלמא דבתחלה גם כן שהיו למדין מעומד היה הרב יושב נוחא דוראי משה היה יושב ואהרן כשסנה לו משה פרקו היה מעומד ולאחר שסנה לו משה פרקו נסתלק וישב לו לשמאל משה מטום דכבר למד ההלכה מעומד וא"כ ישב ובניו גם כן בתחלה למדו ההלכה מפי משה בהיותם מעומד וא"כ חזרו וישבו להם זה יושב לימין משה וזה לימין אהרן - אלא אי אחרת דבתחלה אף הרב היה לומד לתלמידים מעומד נמלא דמשה היה מעומד ואין יתכן דמשה יהיה מעומד ואהרן ובניו אף שכבר למדו ההלכה והיו יושבים.

ועוד

נר' לביבא רביה לדברי הר"ם מחאי דאמרין בנמ' הקורא את המגילה עומד ויושב ואמרין הנא מה שאין כן בתורה מנהיג מילי א"ר אבהו דאמר קרא ואתה פה עמד עמדי וא"ר אבהו אלמלא הקרא כתוב אי איסור לאומרו ככובל אף הקב"ה בעמידה ע"כ - ויש לדקדק דאיכא למדו חו"ל דקריאת התורה אין קורין בתורה בנכור מיושב מקרא דואתה פה עמוד עמדי דאף דניחא דבאותם הימים שהיה משה לומד מפי הגבורה היה לו דין דקריאת תורה בנכור אי מתמה איתא דשאני משה מטום דכך הוא הדין שהתלמיד עומד כשהוא לומד וכמו שאמרנו בתחלה היו למדין מעומד אבל קריאת תורה בנכור מנא לן שגריך מעומד ואי ממה שכתב עמדי דמסתע דאף הקב"ה בעמידה הא ניחא אי אמרין דמה שאמרנו בתחלה היו למדין מעומד ללא קאי כי אם לתלמידים אבל הרב יושב א"כ ע"כ לומר דמה שהיה אף הקב"ה בעמידה אינו מדין הרב הסונה לתלמיד אלא תדין קריאת התורה בניכור דגריך שהיה מעומד - אלא אי אחרת דבתחלה היו התלמיד והרב למדין מעומד מנא לן דקריאת התורה היא מעומד מקרא דואתה פה עמד עמדי דפירושו דאף הקב"ה בעמידה איתא דשאני התם מטום דבתחלה היו הרב והתלמיד למדין מעומד אלא ודאי ע"כ לומר דאף בתחלה היה הרב יושב והתלמיד עומדים ולא הקפיד הכתוב אלא שלא יהיה הרב ע"ג כרים והתלמידים ע"ג קרקע לפי טוה הוא מעלה לרב זה כתוב הקפיד דכשהיה שהם לומדים לא יהיה טוה מעלה לרב על התלמיד ונמ"ס הבעל"ת -

ובזה

שעושה עם רבו ואומר משיבוטת רבי כו' ואין דרך התלמוד כביכול בזה לדרוש שמות *

ובפי דבותי שמעתי עם היות דאמרינן בפרק חלק דאסור לאדם לקרוא לרבו בשמו ומפני זה נעטס ניוחי מפני

סקרא לרבו בשמו שנאמר זאת האשה וזה בנה אחר החיה לישע ולפי זה הוקטה לסתמא דתלמודא דהיכי קרא דוד לרבו בשמו שהיה אומר משיבוטת רבי יפה דנתי כו' לזה תירצו דמשיבוטת אינו עם העטס כי אם עם התאר ומכוס הכי קראו דוד בטס התאר * וכפירא דנתי לפניהם טרטי פירש עלה הדיא דאמרינן זה הקורא לרבו בשמו שאומר פלוני ואינו אומר תורי רבי פלוני ע"כ * ומרן ז"ל בפסוק משנה פ"ה מהל' תלמוד תורה הביא דברי רש"י הללו וכתב ותקרא משיבוטת דקאמר יהושע אדני משה ע"כ * אלא דליכא איסורא אלא בתוכיך שמו דוקא בלתי טוס כנוי אבל באומר אדוני או מורי טרי להוכיח שמו ואם כן הכא טדוד היה אומר משיבוטת רבי ליכא איסורא * ואפטר לייטב דכריהם דדוקא כשמוכיר התאר מקודם כנוי אדוני משה או מורי פלוני טרי אבל לומר פלוני מורי שמוכיר טס העלם קודם התואר אסור ולומר גם כן משה אדוני היה אסור ובלא נבי דוד שהיה אומר משיבוטת רבי שמוכיר טס העטס קודם הכנוי אסור ומכוס הכי אחרו לא משיבוטת שמו אלא איס בטת בו' ותכלין מנחתו לחילוק זה *

ול יראה לייטב באופן אחר לדקדק עוד כמה שאמר דוד ולא עוד אלא שכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת וכו' דמאי האי דקאמר ולא עוד אלא דאם דוד בא לשבח את עגמו במעטיו הטובים ואמר שהיו ידיו מלובלכות בדם וכפסיר טלא בדרך המלכים יאמר ועוד יש לי מדה אחרת שכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת ומאי האי דקאמר ולא עוד אלא וכו' כאילו הם דברים סותרים זה לזה * ונראה דזוהי מה שהוקטה לסתמא דתלמודא ולזה תרצו תנא לא משיבוטת שמו אלא איס בטת שמו כו' והכוונה דהדב"דוע דעירא היאורי היה רבו מובהק דדוד ומשיבוטת לא היה רבו מובהק וכדאמרינן בששי דעירובין דב' המונג רמי כתיב בלבי גפנתי אחרתך וכתיב בטרתי גזק בקהל רב כאן בנות דעירא היאורי קיים כאן בנות דעיר' היאורי לא היה קיים * ואמרינן באחרון דברכות אמרי דבי רבי ינאי מאי דכתיב כי מין חלב יוגיא חמאה ומין חף יוגיא דם כתי אמה מונג חמאה טל תורה כתי שמקיא חלב טינק משדי אמו עליה ומין חף יוגיא דם כל תלמיד טכועם עליו רבו זוסקף זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור ע"כ נמלינו למדן סמי טורה להיות בקי להבחין בדמים בין דם טמא לדם טהור הולך אצל רב טכועם עליו וישתק ואז זוכה לזה כדכתיב ומין חף יוגיא דם זפרט' זל על משיבוטת שהיה מבייש פני דוד בהלכה שהיה אומר לו טעית ע"כ * זכזה נבא לכונת המאמר טמא דוד לא היה בקי בדמים היה מוכרח לילך אצל משיבוטת כדי טיבייש פני דוד ויאמר לו טעית וישתק דוד ואז היה זוכה דוד להבחין בין דם טמא לדם טהור * וזה שאמר דכש"ע דאה חסידותי נאני ידי מלובלכות בדם זכפסיר זסליא כלומר שאני בקי בהלכות דמים ולא הייתי צריך לילך אצל משיבוטת טכועם עלי ואסתוק זלא עוד אלא חף שאני בקי בדמים כל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת רבי * והוקטה לסתמא דתלמודא מה קטר יש מה שהיו ידיו מלובלכות בדם זפסיר זסליא עם מה שהיה נמלך עם משיבוטת רבו לזה הטיבו תנא לא משיבוטת שמו אלא איס בטת ולמה נקרא משיבוטת שהיה מבייש פני דוד בהלכה והיה אומר לו טעית וא"כ פסיר קאמר דוד ולא עוד אלא שכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת רבי וכו' כלומר דכיון שאני ידי מלובלכות

משיין היטב ומכיון את הלב' לתלמיה וכסובת מה שהיה מלמד ע"ג קרקע אינו יכול לעיין בשמיעות קטות היטב פטיטא פאין לו מעלה זו שהיו עומדת רגליו במלחמה ומארומוט בדרטמוי פרטת טופטיס דרוט שני דקדק דלמה תלה הטבח הזה בשערי ירושלים ואלא בכל מקום שעוסקים בתורה יש בו מדה זו וכשב טכא לרמוז על ב"ד הגדול טכירושלים כי אז ודאי אנו בטוחים טיעמדו רגליו במלחמה כהיו לנו מקום קבוע לתורה ולתעודה ע"כ * ואפטר דהכונה היא לפי טמטס תורה יונגה לישראל ואין בהם נפתל ועקט וכמבואר * וזהו כונת הכתוב מכתם לדוד ללמד כלומר מה ערות יש בהם שהיה מק דוד ללמד כלומר בטעה שהיה מלמד היה עניו ולומד ע"ג קרקע דמאן אמר לן דגזק דוד כזה דלמא לא גזק ולא היה מעיין בהם היטב לזה אמר העדו לזה איך דוד גזק הוא בהגותו את ארס גהרים ואת ארס נובא וישב ויאב ויד את אדוס בניא מלח טכיס עטר חלף הכה מנחמן זה מדע ומטכיל איך הלכותיו טל דוד היו כרורות בטמט ומ"ה היו רגליו עומדות במלחמה *

ובזה

יתבאר המאמר שהתלמו דאחר הספר הכתוב בכרורתיו טל דוד שהיה יושב בככת ודרטו על זה שהיה יושב בישיבה ע"ג קרקע ודרטו עדינו גם כן על מה שהיה מעדן עגמו כפולטת זפרט' כוסף עגמו ידיו ורגליו ביחד וישב לארץ ע"כ טיימו ואמרו העגבי בטעה טיוגא למלחמה היה מקשה עגמו כען על טמנה מאות חלב כפעם אחת שהיה זורק חן ומפיל טמנה מאות חלב כפעם אחת ע"כ * ואני תמיה בזה אטו אבל החסידים ואנטי מעסה הוא שלמות היותם בכורים ומנבורי הפטרטים אמרו דמאי דאמרינן אין הנבואה טורה אלא על חכס זנכור דהיינו נבו' הכובט את יגרו אבל טמס גבורה אינה נחטבת אצל הטלמים * ועוד מה יחס יש במה שהתחיל לשבח לדוד בפעולות שכליות דהיינו יושב בטבת וחזר בטתח נופניו דהיינו שהיה נכור * ועם מה שכתבנו יתבאר דהכל הוא דבר אחד שכבר נתבאר דעירא היאורי היה טונה על נבי כרים וכספות כדי לעיין הטיבו ודוד היה עניו והיה טונה ע"ג קרקע ולזה אמר דמאן אמר לן דגזק דוד כזה דלמא מתוך שהיה טונה על נבי קרקע לא היה מעיין בהלכות הקטות היטיב * לזה נא הכתוב לומר אני מראה אחרך בהלכותיו טל דוד איך היו מכוונות להלכה וזהו אמרו העגבי טכטהיה יונגא למלחמה היה מקשה עגמו כען זורק חן ומפיל טמנה מאות חלב כפעם אחת והנה מנבורה זו מדע ומטכיל איך הלכותיו טל דוד היו בתכלי' העיון אין בהם נפתל ועקט דמי גרס רגליו שהיו עומדות במלחמה טערים המגויינים בהלכה * כתבאר מכל זה שהיות האדם מטפיל עגמו בעסק התורה היא מעלה גדולה שאין למעלה הימיו ונטתבח בב דוד * זכיוגא בזה גם כן מלינו לדוד כפ"ק דכרכו' לדוד טמרה נפטי כי חסיד אנו כן אמר דוד לפני הקב"ה דכש"ע לא חסיד אני טכל מליך מורח ומערב יושבים אנדות אנדות בכבודם ואני ידי מלובלכות בדם זכפסיר זסליא כדי לטהר אשה לבעלה ולא עוד אלא שכל מה שאני עושה אני נמלך במשיבוטת רבי ואומר לו משיבוטת רבי יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי ולא בוטתי אחר רבי יהושע צריה דרב אידי מאי קרא זאדברה בעדותך בנד מלכים זלא אדום תנא לא משיבוטת שמו אלא איס בטת שמו זלמה נקרא שמו משיבוטת שהיה מבייש פני דוד בהלכה ע"כ * ויש לדקדק כמה שאמרו תנא לא משיבוטת שמו אלא איס בטת שמו כו' דמאי אירייה דרבה זו הכא דבטלמא אס היו מביאים טוס פסוק דמשיבוטת הוה טייך לומר תנא לא משיבוטת שמו כו' אבל הכא לא הוזכר משיבוטת אלא אנג גררא דדוד היה נמלך בכל מה שעושה

דרך עניים דרוש טו

ח"ל הכ"ה לישראל חושקני בכס שאפילו בשעה שאני חסופי לכם גדולה אתם ממעטים עמכם לפני נחתי גדולה לאברהם אהרן ואחבי עפר ואמר נחתי גדולה למה ולא אהרן ואמר ונחתי מה נחתי גדולה לדוד ואמר ואחבי תולעת ולא איש היינו דכתיב כי אתם המעט * ופרטי נחתי ממעטים עמכם בענוה לפיכך חשק בכס * וזהו כונת המאמר עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים בה מעט זה גבור דהיינו שהם ממעטים נחתי זה ובה אליה מלך גדול זה ממ"ה שהקב"ה מסרה בכינתו להם הגבור אינם מעט כלומר שאינם ממעטין את נחתיים לא בא אליה מלך גדול משום דכתיב לו אין אני והוא יכולו לדוי בעולם דכתיב נכה עינים ורחב לבב אמו לא חובל * עוד הסלינו רז"ל בחופן אחר בנגזי מדת הגאווה * ואמרין תו בפ"ק דסוטה מאי דכתיב תועבת ה' כל נכה לב וד ליד לא יקנה אחר רב כל מי שיש בו נסות הרוח אפילו הקנהו להקב"ה שמים וארץ לאברהם אבינו דכתיב ביה הדימותי ידו אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ לא יקנה מדינה של נהינם דבי טילא אמרי אפילו קבל תורה כמשה דכתיב ביה מויניו אש דת למו לא יקנה מדינה של נהינם ר' יוחנן אמר אפילו עשה נדקה בסתר דכתי' מתן בסתר יכפה אף וסחד בחיק חמה עזה לא יקנה מדינה של נהינם ע"כ * ויש לדקדק במאמר זה טובא חדא דאש מי שיש בו מדת הגאווה הוה שניעט וסופו יורש נהינם מהיבא מתיי דכשבייל היותו באברהם או כמשה או שעושה נדקה בסתר סיגל מהעונט הראוי לו * ואם הכונה דאפילו שיש בו תורה ומעשים טובים לא יועילו לו א"כ למה תלו הדבר בהיותו באברהם או כמשה או שיעשה נדקה בסתר לא הו"ל אלא אפי' שיש בו תורה ומ"ט לא יועילו לו להגילו מדינה של נהינם * עוד יש לדקדק במה שכתב לאברהם במה שהקנה אלא אפי' עמד בעשרה נסיונות באברהם או וסדר את כל התורה באברהם אבל עה שהקנה שמים וארץ את משה רבינו במה מדת הגאווה ובשלמא דבי רבי טילא שתארו את משה רבינו במה שקבל התורה דכתיב מויניו אש דת נוחא שתארו את משה דכדבד גדול טלא נשמע כמחוי דהיינו שקבל התורה מידו של הקב"ה אך מה שהקנהו אברהם להקב"ה שמים וארץ מאי טיילאיה הכא * ונראה

מלכותכם בדם שפיר וסליא לא הייתי לריך לילך חלל חסיבותי שיבעום עלי ויחמר טעית ואעפ"כ היה נמלך עם חסיבותי לקיי' ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אכבוש *
והנה מה שאמר דוד ולא עוד אלא כו' הן הן הדברים שאמר ואל הלל חסי דבר אמת עד מאד * ואמהלכה ברחבה וכו' ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אכבוש ומאי דאמרין דכל שהיה עושה דוד היה נמלך בחסיבותי ילפינן לה מהאי קרא דאדבר' בעדותיך נגד מלכים ולא אכבוש וכדאיתא בנערה והנה כו' הוכי דמועיל לתלמיד מה שכועס עליו רבו וסותק להבחין בין דם טמא לדם טהור הכי נמי מועיל לשאר דינים וכדאמרין בנמרה ומין אפי' יוליא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פטס ראשונה וטניה וסותק וזכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות דתנן רבי ישמעאל אומר הרוגה שימחכם יעסוק בדיני ממונות טאין לך מקצוע בתורה יותר מהם שהם כמעין נוכע * ור"ט פירש ואל תגל חסי דבר אמת אל תבדיל חסי דבר אמת ומנחתי דבר אמת עד מאד בכל הוראותי ובכל דיני טלא אכשת בהם * ועוד כתב ואמהלכה ברחבה בהלכה הרווחת ופוטטת בישראל ע"כ וכוה נבא לכונת הכתוב טקוד התפלל ואל תגל חסי דבר אמת עד מאד טכל הוראותיו וכל דיניו יהיו כדיון טלא וטכל בהם ועוד התפלל ואמהלכה ברחבה בהלכה הרווחת ופוטטת בישראל וכוון שהוראותיו הם רווחות ופוטטות בישראל הוא סימן שהן כדיון וכדאמרין בעלמא אש הלכה רופפת בידך פוק חוי מאי עמא דבר * ואמרין בפ"ו דפסחים שאמר להם הלל הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הכה להם לישראל אש אין נבואים הם כבי' אש הם ונמנא טעשו כדיון שאמר כך מקובלני חסי שמעתי ואכטליון * הרי כמה שישראל עושים הוא הוראה על אמיתות הענין ואמר אעפ"י שאני מתפלל לפניך טכל הוראותי יהיו כדיון בהלכה הרווחת ופוטטת בישראל לא בטביל זה אמנע את ענמי מליך חלל חסיבותי ולא אכבוש ולא אעפ"י טלא הייתי לריך לזיה מאמר טכל הוראותי הם כדיון אף על פי כן אני אוהב מדת הענוה בעסק התורה ען חיים למחויקים בה ותומכיה מאמר *

דרך כרמים דרוש ששה עשר

סוטה

א"ר יוחנן מטוס רפבו כל אדם שיש בו נסות הרוח כעובד ע"ז כתיב הכא תועבת ה' כל נכה לב וכתיב חסם ולא תביא תועבה אל ביתך *
אדר שביארנו לעיל דרך ארוכה בטבח מעלת הענוה הכא נבא להודיע כמה מאוסה היא מדת הגאווה

בא וראה דברי חכמים כדרכונות הם אמרו בפ"ק דסוטה א"ר

הכדא אמר מה עוקבא כל אדם שיש בו נסות הרוח אמר הרב"ה אין אני יכולין לדור בעולם שנאמר נכה עינים ורחב לבב אותו לא חובל אל תיקרי אותו לא אותו * וכוה יוכי מרזל במדרש ואל עיר קטנה ואנשים בה מעט וכו' עיר קטנה זה בית הכנסת ואנשים בה מעט זה גבור ובה אליה מלך גדול זה ממ"ה הקב"ה שמסרה בכינתו ובתי כנסיות וסבב אותה ובנה עליה מנדודים גדולים וכו' יע"ס * ויש לדקדק דכשלמא ח"ס עיר קטנה זה ב"ה נוחא דקראו קטנה לב"ה מטוס דלגבי בית המקדש נקרא בית הכנסת קטנה וכמ"ס רז"ל ואהי להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות ח"ס ואנשים בה מעט זה גבור לאויה תכלית יחס הכתוב לגבור בתואר זה דמיט * ונראה ליישב עם מאי דאמר' בפ"ו דחילוי א"ר יוחנן מטוס ר"ב ב"ר שמעון כל מקום שאתה מונח דבריו טל ר"א בנו טל רבי יוסי הגלילי באגדה עשה אונן באפרסת לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכס כי אתם המעט ח"ל

בא וראה דברי חכמים כדרכונות הם אמרו בפ"ק דסוטה א"ר

הכדא אמר מה עוקבא כל אדם שיש בו נסות הרוח אמר הרב"ה

אין אני יכולין לדור בעולם שנאמר נכה עינים ורחב לבב

אותו לא חובל אל תיקרי אותו לא אותו * וכוה יוכי מרזל במדרש

ואל עיר קטנה ואנשים בה מעט וכו' עיר קטנה זה בית הכנסת

ואנשים בה מעט זה גבור ובה אליה מלך גדול זה ממ"ה הקב"ה

שמסרה בכינתו ובתי כנסיות וסבב אותה ובנה עליה מנדודים

גדולים וכו' יע"ס * ויש לדקדק דכשלמא ח"ס עיר קטנה זה ב"ה

נוחא דקראו קטנה לב"ה מטוס דלגבי בית המקדש נקרא בית

הכנסת קטנה וכמ"ס רז"ל ואהי להם למקדש מעט אלו בתי

כנסיות ח"ס ואנשים בה מעט זה גבור לאויה תכלית יחס

הכתוב לגבור בתואר זה דמיט * ונראה ליישב עם מאי דאמר'

בפ"ו דחילוי א"ר יוחנן מטוס ר"ב ב"ר שמעון כל מקום שאתה

מונח דבריו טל ר"א בנו טל רבי יוסי הגלילי באגדה עשה אונן

באפרסת לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכס כי אתם המעט

ח"ל

דפני רשב"ג אומ' על ג' דברים העולם קיים על הדיו ועל האמת ועל הכלום שאין פירושו שבטביל ג' דברים אלו נכרא העולם שהרי בתחלת הפרק תנן על ג' דברים העולם עומד ואינם לו טוכר כאן אש מתחל' אמר שבטביל ג' דברי' נכרא העול' והם התורה והעבודה וג"ח ואח"כ אמר העולם קיים פירוש אחר שנכרא העולם מתקיים ע"י אלו שהם על הדיו ועל האמת ועל הכלום ע"כ * והקשה מרן הב"י וזל ואת' והלא כנ' שנכרא העולם יספיק לקיומו שמי שהוא סבה להיות דב"כ"ס סיקיימנו ותיקן וע"ס * למדנו מדברי מרן זל דמי שהוא סבה שבטבילו נכרא העולם כ"ס שבטבילו יתקיים העולם * א"כ איפה כיון שלמדנו מדברי רובק ורבי יצחק שבטביל אברהם נכרא העולם כ"ס שמתקיים שבטבילו * עוד נקדים מרזל בפרק כסוי הרס זל ח"ל